מעמד ללא מחיר? האסטרטגיה הסינית במפגש המשולש טראמפ-פוטין-שי

written by פרופ' מרדכי חזיזה | 18.11.2026

עיקרי הדברים

- הפיסגה המשולשת בשנז'ן עשויה לספק לסין הישג מדיני גם ללא הסכם: הכרה במעמדה כאחת המעצמות שבלעדיהן קשה לנהל את היציבות הבינלאומית. עם זאת, הציפיות האמריקאיות המוצהרות לתוצאות נמוכות.
- בייג'ינג מבקשת הכרה במעמדה כמעצמה מרכזית, אך מתנגדת לתרגום הכרה זו לחובות גרעיניות סימטריות. המבחן אינו אם תקבל עליה חובות זהות לאלה של וושינגטון ומוסקבה, אלא אם תהיה מוכנה למחויבויות המותאמות ליכולותיה, למגמת התעצמותה ולסיכונים הנובעים ממנה.
- קשריה של סין עם רוסיה מעניקים לה מנופי השפעה משמעותיים, אך אין להסיק מכך שהיא יכולה להכתיב לקרמלין את תנאיו של הסדר. גם נכונותה להפעיל לחץ אינה נגזרת אוטומטית מעוצמת קשריה הכלכליים.
- יש לבחון כל תפקיד סיני אפשרי בסוגייה האיראנית לפי תרומתו לפיקוח, לאימות ולהגבלת יכולות, ולא לפי שפת ההצהרות או מעמד המשתתפים.
- על ישראל לפעול בתיאום הדוק עם ארצות הברית, להגדיר אמות מידה להסדר ולשמר ערוץ ענייני מול בייג'ינג, בלי לבלבל בין נגישות דיפלומטית לבין ערבות ביטחונית

פיסגה של הכרה

המפגש המתוכנן בין נשיא ארצות הברית דונלד טראמפ, נשיא סין שי ג'ינפינג, ונשיא רוסיה ולדימיר פוטין, ביום חמישי 19 בנובמבר, בשולי ועידת APEC בשנז'ן, הוא אירוע בעל משמעות גם לפני שנוסחה בו הבנה אחת. בהודעות שפורסמו בוושינגטון, במוסקבה ובבייג'ינג, אושר כי זו צפויה להיות פגישתם המשולשת הראשונה של שלושת המנהיגים. הבית הלבן מציג אותה כתחילתה של שיחה בנושא הנשק הגרעיני, ומבהיר כי אין ציפייה להכרזה על הסכם. טראמפ צפוי להעלות גם את המערכה באיראן, אך לפי גורם אמריקאי, להימנע מדיון באוקראינה.

מנקודת מבטה של בייג'ינג, הפער בין ציפיות נמוכות לתוצאות לבין החשיבות המדינית של המעמד עשוי להיות יתרון. הפיסגה יכולה להציג את סין לא רק כמארחת, אלא ככתובת הכרחית לניהול היחסים בין המעצמות. הישג כזה אינו מחייב אותה להציע פתרון כולל למלחמה, לקבל אחריות על שותפותיה או להסכים מיד להגבלת יכולותיה. משרד החוץ הסיני אף תיאר את המפגש כבעל "משמעות פורצת דרך", אך לא הציג התחייבויות מעשיות הנובעות מההכרה במעמדה של סין.

הפער בין מעמד למחויבות נובע גם ממבנה האירוע: ככל שהציפיות להסכם נמוכות יותר, כך עשוי לפחות המחיר המדיני של היעדר תוצאה. מנגד, עצם ההשתתפות בפורום מצומצם עם ארצות הברית ורוסיה עשויה לחזק את ההכרה בסין כשותפה לניהול סוגיות אסטרטגיות. כך עשוי רווח המעמד להתקבל כבר במפגש, בעוד שההכרעה בדבר עלויות המחויבות נדחית למשא ומתן על תוכן ההסדרים.

על רקע זה, אפשר לפרש את העמדה הסינית כניסיון להפריד בין ההכרה במעמדה לבין המחויבויות הנלוות לה. הטענה אינה שבייג'ינג תימנע מכל התחייבות, אלא שהיא עשויה להעדיף תפקידים המרחיבים את השפעתה על פני התחייבויות המגבילות את התעצמותה או מחייבות אותה להפעיל לחץ על שותפותיה. זו השערה שיש לבחון מול התנהגותה בפועל, ולא הנחה בדבר תוכנית סדורה שכל מרכיביה נשלטים מראש. גם לרווח המעמד יש מחיר אפשרי: לחץ אמריקאי פומבי, חשיפת מחלוקות עם מוסקבה וציפיות בינלאומיות שסין תתקשה למלא.

שוויון סביב השולחן, הבדלים בחובות

הסוגייה הגרעינית ממחישה היטב את המתח הסיני. וושינגטון מבקשת להרחיב את מסגרת בקרת הנשק כך שתכלול גם את בייג'ינג. פקיעת אמנת New START בפברואר 2026 חידדה את שאלת עתיד ההגבלות על מאגרי הנשק האסטרטגיים. טראמפ מעוניין בהסדר חדש שיכלול את שלוש המעצמות; סין מתנגדת למשא ומתן משולש בתנאים של פערי יכולות ניכרים.

לפי שנתון של המכון הבינלאומי לחקר השלום בסטוקהולם (SIPRI), לשנת 2026, בתחילת השנה הוערך המלאי הגרעיני הכולל של רוסיה בכ-5,420 ראשי קרב, של ארצות הברית בכ-5,042 ושל סין בכ-620. יש להבחין בין מלאי כולל, הכולל גם ראשי קרב שהוצאו משירות וממתינים לפירוק, לבין המלאי הצבאי הזמין לשימוש אפשרי. לפיכך, אין לקרוא את המספרים כאילו כל ראשי הקרב האלה פרוסים ומבצעיים. עם זאת, הם ממחישים את פער הגודל שעליו נשענת העמדה הסינית.

מבחינת בייג'ינג, תקרה משותפת נמוכה או הקפאה מוקדמת עלולות לקבע נחיתות אסטרטגית. לכן אין סתירה הכרחית בין הסכמת שי להשתתף בשיחה לבין התנגדותו להסדר כמותי סימטרי. הוא יכול לקבל הכרה בסין כמעצמה מרכזית, ובאותה עת לטעון שהאחריות לצמצומים ראשוניים מוטלת בעיקר על בעלות המאגרים הגדולים. עמדה זו תואמת את ההתנגדות הסינית המדווחת למשא ומתן משולש בשלב הנוכחי.

אלא שהטיעון הסיני אינו פוטר אותה מכל אחריות. המכון הבינלאומי לחקר השלום בסטוקהולם מעריך שסין מרחיבה את מאגר הנשק שלה מהר מכל מדינה אחרת ומפתחת מערכות גרעיניות נוספות. לכן, הדיון אינו צריך להצטמצם לשאלה מי מחזיק כיום ביותר ראשי קרב. גם מגמות ההתעצמות, רמות הכוננות וסיכוני הטעות חשובים ליציבות.

מכאן, שהמבחן אינו אם סין תסכים מיד לתקרות זהות לאלה של ארצות הברית ורוסיה, אלא

אם תהיה מוכנה לצעדים המותאמים למעמדה וליכולותיה: מנגנוני תקשורת בחירום, צעדי שקיפות והסכמות למניעת הסלמה בלתי מכוונת. בזירה זו, מחיר המחויבות מבחינת בייג'ינג הוא הגבלה מסוימת של חופש הפעולה שלה; נכונותה לקבל הגבלה כזאת תהיה מבחן לתרומתה ליציבות גם בהיעדר הסכם כמותי משולש.

רוסיה: מנוף השפעה אינו שליטה

יחסי סין-רוסיה מעניקים לנשיא שי עמדה חשובה לקראת המפגש בשנז'ן. סין היא שותפת הסחר הגדולה של רוסיה, וקשריהן התחזקו מאז הפלישה לאוקראינה. בייג'ינג הגדילה רכישות אנרגיה ונעשתה ספקית מרכזית של טכנולוגיות ורכיבים החשובים גם לתעשיות הביטחוניות הרוסיות. קשרים אלה מסייעים למוסקבה להתמודד עם הבידוד וההגבלות המערביות.

עם זאת, רוסיה אינה תלויה בסין באופן מוחלט, ושי אינו יכול להביא לסיום המלחמה באמצעות הוראה לפוטין. תלות כלכלית יוצרת יכולת להשפיע על עלויות ועל חלופות, אך אינה מבטיחה ציות בסוגייה שהנהגה רואה כחיונית לביטחונה או למעמדה. יתרה מכך, הפעלת לחץ חריף על רוסיה עלולה לעלות לסין עצמה בפגיעה בשותפות האסטרטגית שהיא מייחסת לה חשיבות.

בזירה הרוסית, מחיר המחויבות האפשרי אינו בעיקר הגבלת יכולותיה של סין, אלא הנכונות לסכן אינטרסים ביחסיה עם שותפה אסטרטגית. השאלה אינה אפוא רק אילו מנופים עומדים לרשות בייג'ינג, אלא לאיזו מטרה תפעיל אותם ומה תהיה מוכנה לשלם על כך .אפשר להניח שבייג'ינג אינה מעוניינת בהסלמה בלתי נשלטת, אך מכך לא נובע שתעדיף את תנאי הסיום הרצויים לאוקראינה ולמערב. השפעה סינית יכולה לשמש לעידוד פשרה, לשימור כושר העמידה הרוסי או לשיפור עמדת המיקוח של מוסקבה.

גם תיאור המפגש כ"שניים מול אחד" מחייב זהירות. הקירבה בין שי לפוטין והמפגשים הרבים ביניהם מעניקים להם יתרון של היכרות ותיאום אפשרי. ואולם, בסוגיית בקרת הנשק האינטרסים אינם זהים: מעמדה הגרעיני של רוסיה נשען על מאגר נשק גדול, בעוד שסין מעוניינת לשמר מרחב להרחבת כוחה. קירבה מדינית אינה מבטלת הבדלים מבניים.

איראן: ההבדל בין מתווך, מאפשר וערב

הסוגייה האיראנית עשויה להיות המבחן המעשי הרלוונטי ביותר לישראל. לפי הדיווח על ההכנות לפיסגה, טראמפ מתכוון לדון במערכה באיראן. היחסים בין מוסקבה לטהראן כוללים שיתוף פעולה מעמיק מבחינה צבאית, מודיעינית ומדינית. עם זאת, טרם הוצג מתווה מוסכם המעניק לסין תפקיד בהוצאת חומר מועשר או בפיקוח עליו.

בהודעה מ-16 בנובמבר מסר משרד החוץ הסיני כי שליחו המיוחד למזרח התיכון, ג'אי ג'ון, ביקר באיראן, בעומאן ובסעודיה ופעל לעידוד דיאלוג ולהפחתת מתיחות. זו עדות לפעילות דיפלומטית, אך לא להתחייבות סינית לאכוף הסדר או לערוב לקיומו. ההבחנה בין הפעילות המדווחת לבין

הסמכויות שבייג'ינג מוכנה לקבל על עצמה חיונית להערכת תרומתה.

מבחינה אנליטית, יש להבחין בין שלושה תפקידים. "שחקן מתווך" מסייע להעביר מסרים ולגשר בין עמדות. "שחקן מאפשר" מספק תמריצים, מימון או פתרון טכני למרכיב מסוים בהסכם. "שחקן ערב" מקבל אחריות להתמודדות עם הפרות ולנשיאה בעלויות במקרה שההסדר נכשל. מדינה יכולה למלא את שני התפקידים הראשונים בלי להסכים לתפקיד השלישי. בזירה האיראנית, אפוא, מחיר המחויבות נוגע לאחריות שסין תהיה מוכנה לקבל על יישום ההסדר ועל התגובה להפרתו. סיוע בהשגת הסכמה עשוי להקנות לה השפעה ומעמד; קבלת תפקיד מוגדר במקרה של הפרה עשויה לחייב אותה לבחור בין שימור יחסיה עם טהראן לבין הגנה על ההסדר.

גם אם סין תסייע בעתיד להעברת חומר גרעיני, יהיה צורך לברר מי מאמת את הכמות וההרכב, מהן זכויות הגישה, כיצד מטופל חומר שלא הוצהר ומה קורה במקרה של חידוש פעילות אסורה. המעמד המדיני של המשתתפים אינו תחליף לתשובות טכניות ומשפטיות.

לישראל יש עניין לבחון כל תרומה סינית היכולה להפחית סיכון, אך לא להעניק לה ערך ביטחוני על בסיס עצם הזהות של נותנת החסות. הסדר צריך להימדד ביכולת הגילוי שלו, במגבלות שהוא מטיל ובהשלכות ההפרה. אין סיבה לפסול מראש רכיב סיני מועיל; אין גם הצדקה להניח שחתימתה של בייג'ינג תהפוך הסדר חלש להסדר אמין.

המבחן למחויבות הסינית

שלוש הזירות מציבות בפני בייג'ינג מחירים שונים של מחויבות: בבקרת נשק – הגבלת חופש הפעולה העצמי; ביחסים עם רוסיה – נכונות לשאת בעלות של לחץ על שותפה; ובהסדר אפשרי עם איראן – אחריות מוגדרת ליישום ולהתמודדות עם הפרות. לפיכך, אין די לשאול אם סין מעורבת. יש לבחון מה היא מקבלת על עצמה, באילו תנאים ובאיזו עלות.

אם בייג'ינג תקבל מנגנון שקיפות המגביל אותה, תפעיל לחץ מזוהה הכרוך במחיר ביחסיה עם שותפה, או תתחייב לצעדים מוגדרים במקרה של הפרה, יהיה בכך בסיס לסייג את הטענה שהיא מבקשת להפריד בין מעמד למחויבות. עם זאת, גם עצם קבלת המחויבות אינה מוכיחה השפעה: את תרומתה יש להעריך בנפרד, לפי יישום ההסכמות והשינוי בהתנהגות הצדדים.

פיסגת "יאלטה חדשה"

הפורמט המשולש מעורר חשש בקרב מי שאינם מוזמנים לחדר. נשיא אוקראינה, וולודימיר זלנסקי, הביע דאגה מהאפשרות לדיונים על ארצו מאחורי גבה, וההשוואה לפסגת יאלטה ב-1945 כבר הופיעה סביב ההכנות. תדרוך אמריקאי מוקדם הציג את אוקראינה כנושא שאינו נכלל בסדר היום המתוכנן, אך דיווחים אחרים ייחסו לטראמפ כוונה להעלות גם את המלחמה באוקראינה. אין בשלב זה בסיס לקבוע שתתגבש בפיסגת שנז'ן חלוקה חדשה של אזורי השפעה

בין המעצמות.

מבחינת סין, קיים כאן גם סיכון תדמיתי בינלאומי. מפגש מצומצם של שלוש מעצמות עלול לעמוד במתח עם הצגתה כתומכת בעולם רב קוטבי, רב-צדדי ובמתן מקום מרכזי למוסדות בינלאומיים בניהול המערכת הבינלאומית. הפיסגה בשנז'ן עשויה להאפיל על סדר היום הכלכלי של APEC ולחדד את הסתירה בין שיח של שיתוף רחב לבין ניהול עניינים מרכזיים במועדון מצומצם. חשש דומה עשוי להתעורר גם בקרב מדינות באסיה או באירופה, אם סוגיות הנוגעות לביטחונן יידונו בלא השתתפותן או התחשבות בעמדותיהן.

לפיכך, עצם האירוח של הפיסגה אינו מבטיח ניצחון סיני. פורום מצומצם עשוי לחזק את ההכרה בסין כמעצמה מרכזית, אך גם לעורר חשד בקרב מדינות המודרות ממנו ולהגדיל את הציפייה לתרומה מעשית מצדה. נראות תקשורתית אינה שקולה ללגיטימציה להנהגה: אם בייג'ינג תיתפס בעיקר כמספקת במה לאחרים, ההישג הסמלי עלול שלא להבשיל לאמון ביכולתה לתרום ליציבות.

המלצות לישראל

- יש לתאם עם וושינגטון אמות מידה להסדר איראני עתידי, ובהן מגבלות על יכולות, סמכויות אימות ומנגנוני תגובה להפרות. במסגרת זו יש להגדיר מה נדרש מכל תפקיד סיני אפשרי, ולא לראות בעצם השתתפותה של בייג'ינג תחליף להסדר מפורט.
- יש לבחון את התוספת המעשית של כל רכיב סיני להסדר. אם יעלה מתווה להעברת חומר מועשר לסין, יהיה צורך להגדיר את תנאי המשמורת, הפיקוח, רציפות המידע והטיפול בהפרות. במקביל, יש לעקוב אחר יישום התחייבויות הנוגעות לבקרות יצוא ולהעברת רכיבים רגישים, ולא להסתפק בהצהרות מדיניות.
- יש לשמר ערוץ מקצועי מול בייג'ינג, בתיאום עם ארצות הברית, לצורך הצגת דרישות ביטחוניות ובירור נכונותה לקבל תפקידים מוגדרים. אין לפסול תרומה סינית מועילה, אך גם אין להסיק מנגישות דיפלומטית על קיומה של ערבות ביטחונית.

סיכום

פיסגת שנז'ן עשויה להעניק לסין הכרה במעמדה גם ללא הסכם, אך השאלה המרכזית אינה אם בייג'ינג תצא ממנה מחוזקת מבחינה סמלית, אלא אילו מחויבויות תהיה מוכנה לקבל לצד רווח זה: שקיפות ביחס ליכולותיה, שימוש במנופיה כלפי שותפותיה או אחריות מוגדרת ליישום הסדרים.

היעדר הסכם אינו בהכרח כישלון, אם ייווצר מסלול אמין לצמצום סיכונים; מנגד, הכרזה משותפת אינה מעידה לכשעצמה על נכונות לשאת בעלויות. יש להבחין בין הצלחתה של סין לזכות בהכרה, נכונותה לקבל מחויבויות ותרומתה בפועל ליציבות.

לישראל, ההבחנה המכרעת אינה בין מעורבות סינית להיעדרה, אלא בין מעורבות המייצרת נראות מדינית לבין מעורבות המשנה את תנאי הביטחון בפועל. בייג'ינג יכולה להרוויח מעצם הישיבה סביב השולחן; ערכה כשותפה לייצוב הסדר ייבחן במה שתתחייב לעשות ובמידה שתעמוד בכך.

*הדעות המובעות בפרסומי מכון משגב הן על דעת המחברים בלבד.